

מראי מקומות - סנהדרין ק"ח

ע"י המזקיין, וכן משמע בסמוך, מדקאמר אם אדם חטא, בהמה מה חטאת. ובזה מיושב ג"כ למה דגים שבים לא השחיתו דרכם. אולם העיר דמהמדרש משמע שעשו הבהמות, וכו', כן מעצמם, וכן לכאור' מדויק לשון הפסוק, דהשחית כל בשר, דמשמע שהשחית כל בשר עצמו בבחירתו, וצ"ע.

(ה) **ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל - העיר הבאר שבע.** למה כתי' התורה בלשון "חמס", הרי ודאי גזל הי', שודאי לא שילמו בעד הגזל. ותי' שהוא בא לרמז שהי' כ"כ גזל שם, וגם הנגזל גזל מהגזלן, עד שנמצא שהוי כאילו נשתלם בעד גזלתו, וא"כ הוי דומה טפי לחמס מבגזל. עוד תי' דלשון חמס כולל גם ע"ז, ג"ע, ושפיכות דמים, ולכן שפיר נקרא חמס. **אולם** עוד כ' להעיר, למה באמת נחתם גזר דינם על גזל דוקא. והביא מר' בחיי (בראשית ר', י"ב) שהוא משום שהוי מן המצוות המושכלות. וכ' הבאר שבע דלא נהירא, שהרי שפיכות דמים ועוד הרבה עבירות ג"כ הוי מן המושכלות. וביאר ע"פ הא דא' באבות (א', י"ז) דעל ג' דברים העולם קיים, הדין והאמת והשלום. וכ' דכיון שיש גזל ביניהם, נמצא שאין שום א' מדברים אלו, וממילא נפל יסוד העולם, ואם אין יסוד אין בנין, והעולם צריך להיות נחרב. וע"ש עוד מש"כ באו"א.

(ו) **אף על נח נחתך גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ד' - פי' המהרש"א (ד"ה מקל) שהי' נכלל בגזירת העולם, אלא שכיון דמצא חן בעיני ד', ניצול, אלא שלא הי' זוכה להיות ניצול בנס נגלה, אלא ניצול בנס נסתר, ע"ש באריכות בזה.**

(ז) **בדורותיו ולא בדורות אחרים - הק' הבאר שבע,** מאחר שאין הכרע אם לגנאי אם לשבח, למה ר' יוחנן דורש לגנאי. וכ' שמצא תירוצ' חשוב ואמיתי, דר' יוחנן אזיל לשיטתו, דס"ל במדרש אהא דכתי' ויבא נח מפני מי המבול, דנח מחוסר אמנה הי', ואלולי שהגיעו מים עד קרסוליו, לא נכנס לתיבה. והעיון יעקב כ'.

(א) **דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב - פי' המרגליות הים,** דודאי אין כוונתו על כל דור המדבר, שהרי ודאי היו בהם צדיקים שיש להם חלק לעוה"ב. ואף היכא דאמר' דהדור נדון אחר רובו, היינו רק בעוה"ז, אבל לעוה"ב כל א' יזכה בחלקו. עוד כ' שם להוכיח דכל מי שיש לו חלק בא"י, יש לו חלק בעוה"ב, והרי מבואר בב"ב דאיכא מ"ד דליוצאי מצרים ינחלו. וע"ש שפי' דכוונת המשנה הוא על המתלוננים ומרגלים ועדת קרח, אבל שאר אנשי דור המבול יש להם חלק לעוה"ב. **וע"ע במהרש"א, שכ' אהא דגרס דמרגלים אין להם חלק לעוה"ב, דלכאור' יש להק', למה צריך קרא לזה, הרי לא עדיפי מדור המדבר.** וכ' די"ל דמכאן למד ר"ע שאין דור המדבר עומדין בדין, ובזה גרע המרגלים, שעומדים בדין. [ולכאור' משמע מדברי המהרש"א דלא כשי' המרגליות הים, ודוחק לומר דמש"כ דור מדבר היינו מתלוננים, וצ"ע.] **וע"ע שם שכ' לדקדק מלשון המשנה לענין עדת קרח, שג"כ לא יעלו לדין, אולם לכאור' ק', שהרי גם שאר מתי מדבר אינם עומדים לדין לדבריו, וצ"ע.**

(ב) **ויאבדו מתוך הקהל, לעוה"ב - פי' הבאר שבע,** שהי' ראוי לומר מתוך ישראל, אבל לשון "קהל" רמז הוא למש"כ ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל. ועוד כ' שאין לתמוה, למה באמת אין להם חלק לעוה"ב, הרי כבר נענשו בעונש חמור ומר בעוה"ז, די"ל דרשעים אלו שחתו כ"כ דראוין לעונש יותר חמור, והוא אבדן הגוף מן העולם הזה, וגם הנפש מן העוה"ב [ולפי"ז, אולי יש ליישב דמה שנקט המשנה עדת קרח, אע"פ דכבר הביא כן לענין כל דור המדבר (אם לא נקט' כדברי המרגליות הים הנ"ל), היינו לרבותא נקט, דאף דכבר נענשו בעונש חמור בעוה"ז, גם אין להם חלק לעוה"ב, וצ"ע].

(ג) **דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם - פי' העיון יעקב,** שהטעימן מעין עולם הבא. ולפי שהכעיסו במה שהקב"ה השפיע להם מעין עוה"ב, לכך לא יזכו לעוה"ב.

(ד) **מלמד שהרביעו בהמה על חי וחי' על בהמה - כ' הבאר שבע** דמכאן משמע דהבהמות, וכו', לא היו נזקקין מעצמן לשאינם מינם, כי אם

לא עשו תשובה, ולא התדבקו בנפש מתושלח, לכן בא עליהם המבול.

(א) **ששינה עליהם הקב"ה סדר בראשית- פי' הבן יהוידע** דדרשת הגמ' הוא מהא דכתי' ויהי לשבעת הימים, כלומר, שנעשה עתה הווי' חדשה למה שנברא בשבעת הימים של בראשית. ובטעם הדבר ששינה סדרי בראשית, היינו היפך דעתם, שחשבו שיהיו ניצולים בטבע עליתה ועששיות וכדו', לכן שינה עליהם, לומר אין חכמה ואין תבונה, וכו'.

(ב) **דבר אחר לשבעת הימים שהטעמים מעין עולם הבא- פי' המהרש"א** (ד"ה ושומר ששינה), לפי ששאר עובדי עבירה, כגון אנשי סדום, אין להם חלק לעוה"ב, אבל עומדין לדין, כדי שיראו ויצטערו עליו. אבל אנשי דור המבול, שאין עומדין לדין, לא יראו עוה"ב, ולכן לא יצטערו עליה, ולכן הטעמן מעין עוה"ב עכשיו, כדי שיצטערו עליה מה שאבדוה.

(ג) **רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כ"ש- לכאו' יש לע', הרי לא השיב לו אלא על הטענה דחששו על אשתו, אבל על הטענה דמה יהי' אם נהרג, לא השיב לו כלום. וכ' המהרש"א, דבאמת מה ששלח נח העורב, היינו משום שהעורב שימש בתיבה, ולכן אין לחוס עליו כמו על שאר עופות. ועוד, הרי גם אשתו של העורב הי' מעוברת ממנו, וא"כ אין מקום לחוש כ"כ אם ימות. וא"כ, נמצא דשפיר השיבו גם על הטענה דאולי ימות.**

(ד) **כלב נקשר- פי' היד רמה, דכלב נענש שצריך להיות נקשר בשלשלת או בדבר אחר כדי שלא יזיק. א"נ, יש לפרש דכלב נקשר בשעת תשמיש.**

(ט) **חם לקה בעורו- פרש"י, שיצא ממנו כוש. וכ' היד רמה דנראה דמתשמיש המטה ששימש בתיבה נולד לו. וע"ע בבן יהוידע שכו' להעיר אהא דנקט חם לאחר העורב. ופי' דבאמת כשנכנס חם לתיבה הי' זכאי, ומה שהרשיע לשמש בתיבה ולעבור על מצות ד', היינו משום דראה את העורב משמש עם נקבתו,**

דבאמת לא נח', דבמה שהי' נח לבריות, דהיינו צדקה וגמ"ח, אף בדורו של רשעים, כ"ש אם הי' בדורו של צדיקים שהי' מטיב עמם. אבל ר' יוחנן הי' מדבר בענין בין אדם למקום, שהי' צריך סעד לתמכו, ואם הי' בדורו של אברהם, שלא הי' צריך סעד לתמכו, לא הי' נחשב לכלום.

(ח) **אם אדם חטא, בהמה מה חטאה- ק', הא אמרי' לעיל כי השחית כל בשר וכו', וע' לעיל מש"כ בזה בשם הבאר שבע. עוד כ' העיון יעקב דאע"ג דכתי' כי השחית וכו', מ"מ כיון שלא נחתם אלא על איסור גזל, וגזל לא שייך בבהמה, לכך שפיר שואל בהמה מה חטאה. והמהרש"א כ' דלא נצטוו הבהמות בזה, וא"כ שפיר יש להק' מה חטאו. וע"ש עוד שכ' על דרך הבאר שבע, דע"י אדם הי'. וגם כ' בשם הרא"ם דבזה מח' הוא, אבל הק' המהרש"א ע"ז שלא משמע כן בגמ'.**

(ט) **ולא דגים שבים- כ' הבאר שבע דהטעם פשוט, משום שלא השחיתו דרכם. ועוד כ', דלאו דוקא נקט דגים, אלא כל מה שבים נכלל בזה, דהא אמרי' דדוקא השחית כל בשר דרכו על הארץ. עוד כ' המלא הרועים דהא כל מה שנחרבו הבהמות וחיות הוא משום שנבראו בשביל אדם. וא"כ, כיון דאדם לא הי' מותר לו לאכול בעלי חיים, א"כ נמצא דכל מה שהי' בהמות וחיות נבראו לאדם, היינו דוקא למלאכה, והרי דגים אינם ראויים למלאכה, וא"כ אין שייך כ"כ לומר שנבראו לבני אדם, וא"כ אין מקום להשחיתם.**

(י) **ללמדך שהספידן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא- פי' העיון יעקב, שהוא משום דבשעת ההספד המת קאי התם, ולהכי מעכב הפורענות. והעין אליהו פי' באו"א, על דרך מה שאמרו בכתובות דנפק בת קול דכל דהוה באשכבתא דרבי מזומן לחיי העולם הבא. והביאור הוא, דמחמת הדביקות שהי' להם נפש הצדיק מעלה אותם, ויהי' להם חלק לעוה"ב תיכף. ולכן ההספד עיכב אולי יעשו תשובה, וידבקו בנפש של מתושלח, ויהי' להם חלק לעוה"ב. אבל הם**

ואז גברה עליו התאוה, והוכרח לשמש עם אשתו כדי שלא יפלוט זרעו לבטלה, ולהכי נקט הברייטא בתר עורב, ללמד כי עורב גרם לחם לשמש בתיבה. עוד הביא שם מהמדרש שיתהפך עורו של חם עצמו לשחרות (דלא כדברי רש"י והרמ"ה הנ"ל), וביאר דמה שעורו נתהפך לשחרות, היינו משום דנתייחס להעורב, שהוא שחור.

(טז) **למשפחותיהם לא הם- פרש"י**, ולא היו אוכלין כולן באבוס א', אלא משפחות משפחות היו שרויין. ופי' **היד רמה**, דהיינו דכולם יצאו מן התיבה, שלא חסר מהם אפי' א', אבל לא הם, כלומר, שלא יצאו בריאים כמו שהיו, לפי שצער גדול הי' להן בתיבה כשהיו מזונותיהן מסורין בידי בשר ודם. וע"ע במהרש"א, שכ' לפרש באו"א, דהיינו דקאי על הדין דתשמיש דלעיל מיני', דכשיצאו, יצא כאו"א ובת זוגו, דאז הותרו בתשמיש. ועפ"ז פי' המשך הגמ', דמה שאמר אליעזר לשם אותן היכן הויתון, דפרש"י דחוק, יש לפרש דכוונתו להק' למה לא יצאו כמו שאמר הקב"ה, כאו"א עם אשתו, ולא עשית כן, אלא כתי' נח ובניו, וכו'. וע"ז השיב לו שם שמתוך הצער והטרדא שהיו בתיבה, היינו שהיו בצער, ויצאו כמו שהיו שם, אסור בתשמיש (וצ"ע בדיוק כוונתו בזה).

(יז) **לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זינא אישתא- כ' התורת חיים** דמכאן א"ש מה דאי' במדרש דפעם איחר נח במאכל של הארי', והכישו, וישאר אך נח, וכו'. וע"פ דברי הגמ' כאן א"ש, דהא לא ידע נח אם נגמר מה דזינא אשתו' (כיון שהוא בין ו' ו"ב ימים), א"כ מובן למה איחר מזונותיו.